

Předmluva

739. – Když jsem přemítal o tom, co mohu předložit, aby to bylo hodno královského majestátu a zároveň to odpovídalo mému povolání a úřadu, ukázalo se být nejvhodnějším, abych pro krále sepsal knihu o vládnutí, v níž bych na základě pečlivě vybraných míst z Písma sv., filosofických dogmat a životů příkladných vládců pojednal o základech vládnutí a o tom, co patří k vladařským povinnostem. To vše podle svých nejlepších schopností, očekávaje započetí, pokračování a dovršení díla za pomoci Krále králů a Pána vladařů, skrze něhož králové vládnou: Boha, velkého panovníka a velkého krále nad všemi bohy.

Kniha první

Kapitola 1.

Že je potřebné, aby nad lidmi, kteří spolu žijí, někdo svědomitě vládl.

740. – Na počátku pokládáme za nutné vyložit, co rozumíme slovem král. Ve všech věcech, které jsou pořádány za nějakým účelem, v nichž je možno tak či onak postupovat, je zapotřebí něčeho řídícího, jež je doveđe ke kyženému cíli. Loď, která se zmítá do různých stran podle vanutí rozličných větrů, nedojde svého cíle, pokud ji schopný kormidelník nedovede do přístavu. Člověk má ovšem nějaký cíl, k němuž celý jeho život a činy směřují, protože jedná na základě svého rozumu, jehož vlastností je působit k nějakému cíli. Lidé však postupují k zamýšlenému cíli různými způsoby, což je dáno samou růzností lidského usilování a konání. Člověk tedy potřebuje nějakého usměrňovatele.

741. – Každému člověku je však od přírody dáno světlo rozumu, kterým jsou jeho činy řízeny k cíli. A kdyby snad člověk měl žít osamoceně, tak jako mnozí živočichové, nepotřeboval by žádného řídícího, nýbrž každý by byl sám sobě králem pod nejvyšším králem Bohem, nakolik by se ve svých skutcích sám řídil světlem Bohem mu daného rozumu. Pro člověka je však přirozené, aby žil v pospolitosti jakožto živočich společenský a politický, mnohem více než všichni ostatní živočichové, což vyplývá z přirozené nutnosti. Jiným živočichům totiž příroda připravila pokrm, srst na ochranu, obrannou výbavu jako zuby, rohy, spáry nebo alespoň hbitost k útěku. Člověk však svým uzpůsobením není od přírody vybaven

žádným z těchto nástrojů, ale namísto nich byl obdařen rozumem, s jehož pomocí by si toto vše mohl činností svých rukou zhotovit. To ovšem jeden člověk sám nezvládne, neboť by mu na to nestačil celý život. Je tedy pro člověka přirozené, aby žil ve společnosti mnohých.

742. – *Dále*: jiným živočichům je od přírody dána bystrost ke všemu, co jim je užitečné či škodlivé, tak jako třeba ovce přirozeně pokládá vlka za nepřítele. Někteří živočichové také z vrozené bystrosti rozeznávají léčivé a jiné rostliny, které potřebují ke svému životu. Člověk má však pouze obecnou vrozenou znalost toho, co potřebuje ke svému životu, ježto svým rozumem dokáže dospět od universálních principů k poznání jednotlivostí, kterých je zapotřebí k lidskému životu. Není však možné, aby jediný člověk ke všem těmto věcem pronikl svým rozumem. Je tedy třeba, aby žil v pospolitosti, aby jeden druhého podporoval a různí lidé různým způsobem zaměstnávali svůj rozum, například jeden v oblasti lékařství, ten v tom, jiný v onom.

743. – To je také nejzřejměji doloženo tím, že člověku je vlastní užívat řeči, jíž může jeden člověk ostatním plně sdělit své pojmy. Jiní živočichové si sdělují své pocity jen obecně, jako pes štěkotem vyjadřuje hněv atd. Člověk je tedy vůči druhému mnohem sdílnější než kterýkoli jiný živočich, který žije v pospolitosti, jako jeřáb, mravenec či včela. To měl na mysli Šalomoun, když v knize Kazatel 4, 9 praví: *Lépe dvěma než jednomu, uždyť jim z jejich pachtění dobrá mzda plyne.*

744. – Jestliže je tedy pro člověka přirozené, aby žil ve společnosti mnohých, je nutné, aby mezi lidmi byl někdo, kdo by pospolitost řídil. Při zajišťování potřeb všech lidí i každého jednotlivce by se totiž dav nesčetně různil, pokud by se nenašel někdo, kdo by se staral o dobro celé pospolitosti; tak jako lidské a jakékoli živočišné tělo by se vytratilo, kdyby v něm nebyla obsažena nějaká řídicí síla, která dbá o společné dobro pro všechny údy. To měl na mysli Šalomoun když pravil¹: *Kde není vedení, padá lid.*

745. – K tomu pak nedochází bez důvodu: to, co je vlastní, a co je obecné, není totiž totožné. Co do vlastního jsou rozdíly, co do obecného je jednota. Příčiny různosti jsou ovšem rozdílné. Kromě toho, co každého vede ke sledování vlastního dobra, je tedy zřejmě ještě něco, co vede ke sledování obecného dobra mnohých. Ve všem, co je pořádáno do jednoty, je tudíž vždy něco, co řídí něco jiného. V oboru vesmírných těles jsou všechna tělesa řízena díky jakémusi řádu Boží prozřetelnosti prvním tělesem, totiž nebeským, a všechna tělesa rozumovým stvořením. V jednom člověku také duše řídí tělo, přičemž její žádostivé složky, zlobné i chtivé

¹ Př 11,14

jsou ovládány rozumem. Rovněž mezi tělesnými údy je jeden hlavní, který všemi hýbe, jako srdce nebo hlava. Nutně tedy je v každém souboru něco řídicího.

Kapitola 2.

Rozlišuje se několikere panování či vláda.

746. – Stává se však při pořádání jakýchkoli věcí k nějakému účelu, že se postupuje správně i nesprávně. Tudíž i ve vládnutí nad pospolitostí nalezneme správné a nesprávné. Správně je pak řízeno vše, co je vedeno k náležitému cíli; nesprávně, je-li to vedeno k nenáležitému cíli.

Jiný je však náležitý cíl pro pospolitost svobodných lidí, a jiný pro dav otroků. Neboť svobodný je ten, kdo existuje kvůli sobě; otrok pak ten, kdo existuje kvůli někomu jinému. Jestliže je tedy pospolitost svobodných pořádána svým vládcem ke společnému dobru, bude to vláda správná a spravedlivá, jaká přísluší svobodným lidem. Jestliže však nebude pořádána ke společnému dobru pospolitosti, nýbrž k soukromému dobru vladaře, bude to vláda nespravedlivá a zvrácená, pročež i Pán takovým vládcům hrozí skrze Ezechiele 34, 2: *Běda pastýřům, kteří pásli sami sebe (jakoby hledali svůj vlastní prospěch): což pastýři nemají pást stáda?* Pastýři totiž mají hledat dobro stáda a všichni vládcí dobro pospolitosti jim poddané.

747. – Jestliže tedy nespravedlivou vládu vykonává pouze jednotlivec, který z vládnutí hledá prospěch pro sebe, ne však pro poddanou pospolitost, nazývá se takový vládce *tyran*, kteréžto jméno je odvozeno od slova *týrat*, protože totiž utlačuje mocí, nevládne spravedlností: proto i u starých národů byli všichni mocní vládcí nazýváni tyrany. Jestliže však nespravedlivou vládu nevykonává jednotlivec, nýbrž více, ač nemnoho osob, nazývá se taková vláda *oligarchie*, tj. vláda několika, když totiž nemnozí pro své obohacení utlačují lid a od tyranů se liší pouze svým počtem. Jestliže pak nespravedlivou vládu vykonávají mnozí, nazývá se to *demokracií*, tj. vláda lidu, kdy dav lidu svou početnou mocí utlačuje bohaté. Tak totiž veškerý lid bude jakoby jeden tyran.

748. – Podobně je však třeba rozlišovat i spravedlivou vládu. Je-li spravována větším počtem lidí, nazývá se obecně *politia* (vláda občanská), jak je tomu např. když ve městě či provincii vládnou vojáci. Je-li však spravována nemnohými, ovšem čestnými lidmi, nazývá se jejich vláda *aristokracií*, tj. nejlepší vláda či vláda nejlepších, kteří se proto také nazývají

optimáti. Náleží-li však spravedlivá vláda pouze jediné osobě, přísluší takové osobě pojmenování *král*: odtud Pán skrze Ezechiele² praví: *Služebník můj David bude králem nad všemi a jediným pastýřem všech*.

749. – Z toho se zřetelně ukazuje, co vyplývá z výměru krále: že má být jeden, kdo stojí v čele, a že to má být pastýř hledající společné dobro lidu, ne svůj vlastní prospěch. Ježto však člověku přísluší žít v pospolitosti, protože by nedokázal uspokojit své životní potřeby, kdyby žil osamoceně, nutně bude dokonalejší taková společnost, čím bude soběstačnější k zajišťování životních potřeb. Již rodina žijící v jednom domě tvoří jakousi společnost zajišťující životní potřeby, pokud jde o přirozené akty výživy, plození potomků a pod.; v jedné vesnici je již společnost schopna provozovat nějaké řemeslo; ve městě pak, které představuje dokonalé společenství, jsou zajišťovány všechny životní potřeby; tím spíše v provincii, která uspokojuje potřebu společného boje a obrany proti nepříteli. Ten tedy, kdo vládne městu nebo provincii, se zástupně nazývá král; kdo vládne v domě, nenazývá se král, nýbrž otec rodiny. Podobá se však v něčem králi, proto bývají králové někdy nazýváni otci národa.

Z řečeného je tedy zřejmé, že král je ten, kdo vládne lidu jednoho města či provincie v zájmu společného dobra; proto praví Šalomoun v knize Kazatel 5, 8: *Král vládne nad veškerou zemí která mu slouží*.

Kapitola 3.

Že je užitečnější, aby lidské pospolitosti vládl spíše jeden než mnozí.

750. – Po tom, co bylo předesláno, je třeba zkoumat, co provincii nebo obci více prospívá: zda jí má vládnout více lidí nebo jeden člověk. To však lze vyvodit ze samého pojmu vládnutí.

Každý vládce se má totiž zaměřit na to, aby zajistil prospěch toho, čeho vlády se ujal. Vždyť kormidelníkovi záleží na tom, aby loď po přestálém nebezpečí na moři dovedl netknutou do spásného přístavu. Dobrem a spásou lidské společnosti je pak zachování její jednoty, která se nazývá mír. Ten když chybí, hyne prospěch ze společného života, nesvorný lid je dokonce sám sobě na obtíž. Vladař si má tedy nejvíce hledět toho, aby zajistil mírovou jednotu. A bylo by scestné, aby uvažoval, zda má mezi svým poddaným lidem nastolit mír, podobně jako kdyby lékař uvažoval, zda má uzdravit nemocného. Nikdo se totiž nemůže radit o cíli, k němuž má směřovat, nýbrž o prostředcích, jak jej dosáhnout. Proto Apoštol,

² Ez 37,24

když doporučuje věrnému lidu jednotu, praví³: *Usilovně hleďte zachovat jednotu ducha, spojení svazkem pokoje*. Čím tedy bude vláda účinněji působit k zachování míru, tím bude užitečnější. Za užitečnější pokládáme to, co více směřuje k cíli. Je pak zřejmé, že k jednotě může spíše působit to, co je samo o sobě jedno, nežli mnohé. Podobně jako nejúčinnější příčinou tepla je to, co je samo o sobě teplé. Je tedy užitečnější vláda jednoho nežli mnohých.

751. – *Dále*, je zřejmé, že mnozí nemohou uchovat pospolitost, jestliže spolu zásadně nesouhlasí. Vyžaduje se tedy od nich jakási jednota k tomu, aby mohli nějakým způsobem vládnout: protože ani mnozí by nevedli loď jedním směrem, pokud by nebyli nějak spojeni. Být spojen pak znamená, že se mnohé přibližuje k jednomu. Lépe tedy vládne jeden než mnozí proto, že ti se jen přibližují k jednomu.

752. – *Navíc*: to, co se děje podle přirozenosti, děje se nejlépe: ve všech jednotlivých případech působí přirozenost to nejlepší. Každá přirozená vláda pak pochází z jednoho. Mezi množstvím údů je jen jeden, který všemi hýbe, totiž srdce; a mezi složkami duše má jedna zásadně vrch, totiž rozum. Také včely mají jednu královnu, a v celém vesmíru je jediný Bůh stvořitel a ředitel všeho. A to důvodně. Každá mnohost se odvozuje od jednoho. Jestliže totiž umění napodobuje přírodu a každé umělé dílo je tím lepší, čím více se drží svého vzoru v přírodě, nutně také pro lidskou společnost je nejlepší, aby jí vládl jeden.

753. – To také vyplývá ze zkušenosti. Neboť provincie a obce, které nemají jednoho vládce, se zmítají v nesvornosti a nepokoji, jako by se u nich naplňovalo to, nač si pán skrze proroka stěžoval⁴: *Mnozí pastýři zničili mou vinici*. Naopak provincie a města pod vládou jednoho krále se těší míru, vzkvétají spravedlností a radují se z hojnosti věcí. Proto Pán zaslibuje skrze proroky svému lidu, že mu ustaví jednu hlavu a že bude jediný vládce mezi nimi.

Kapitola 4.

Mnoha důvody a argumenty se dokazuje, že jak je jednovláda nejlepší, je-li spravedlivá, tak je její opak nejhorší.

754. – Tak jako je královláda nejlepší, je tyranie nejhorší. Opakem politie je demokracie: obé, jak vyplývá z již řečeného, je vláda vykonáva-

³ Ef 4,3

⁴ Jer 12,10

ná mnohými; opakem aristokracie je oligarchie: obé je vláda nemnohých; opakem královlády je tyranie: obé jsou jedinouvládou. Že královláda je nejlepší způsob vlády, bylo již ukázáno. Je-li tedy opakem nejlepšího nejhorší, nutně musí být nejhorší tyranie.

755. – *Dále*: spojená síla je účinnější k dosažení výsledku než rozptýlená či rozdělená. Vždyť mnozí společně utáhnou to, co by jako jednotlivci ani po částech neutáhli. Tak jako je tedy užitečnější, aby síla působící k dosažení dobra byla jediná, je právě tak škodlivé, je-li síla působící zlo jediná, ne rozdělená. Síla nespravedlivě vládnoucího pak působí v neprospěch pospolitosti tím, že společné dobro pospolitosti převrací jen ve vlastní prospěch vladaře. Platí-li tedy o spravedlivé vládě, že je tím užitečnější, čím méně osob se na ní podílí, takže královláda je lepší než aristokracie, aristokracie pak lepší než politie, pak to také naopak platí o nespravedlivé vládě: že totiž čím bude moc soustředěnější, tím bude škodlivější. Je tedy škodlivější tyranie než oligarchie, oligarchie pak škodlivější než demokracie.

756. – *Dále*: vláda se stává nespravedlivou tím, že pohrdá společným dobrem pospolitosti a namísto toho vyhledává soukromé dobro vladaře. Čím více se tedy vzdaluje společnému dobru, tím je nespravedlivější. Více se pak ustupuje od společného dobra v oligarchii než v demokracii; tam se totiž hledá dobro pro úzkou skupinu, zde pro mnohé. A ještě více se ustupuje od společného dobra v tyranii, která hledá dobro pouze pro jednoho; všemu veškerenstvu je totiž bližší mnohé než nemnohé, a nemnohé bližší než jediné samotné. Tyranovláda je tedy nejnespravedlivější.

757. – *Podobně* je to zřejmé těm, kdo zkoumají řád Boží prozřetelnosti, která nejlépe vše pořádá. Neboť dobro ve věcech pochází od jediné dokonalé příčiny, v níž jako by bylo sdruženo vše, co může dobro podpořit, zlo však pochází z jednotlivých nedostatků. Tělo totiž není krásné, nejsou-li všechny jeho údy vkusně utvářeny; je-li však kterýkoli z nich neforemný, nastoupí ošklivost. Tak tedy ošklivost pochází z více rozmanitých příčin, zatímco krása má svůj původ v jediné dokonalé příčině. A tak je tomu s každým dobrem a zlem, jako by Bůh dbal o to, aby dobro z jedné příčiny bylo silnější, zlo pocházející z více příčin slabší. Je tedy prospěšné, aby spravedlivá vláda náležela jedinci již jen proto, aby byla silnější. Upadá-li však vláda do nespravedlnosti, je prospěšnější, aby byla vládou mnohých a byla tak slabší, neboť ti se budou vzájemně omezovat. Mezi nespravedlivými vládami je tedy snesitelnější demokracie, nejhorší pak tyranie.

758. – Rovněž je *také* nanejvýš zřejmé, uvažujeme-li o zlu které pochází z tyranie, že tyran, pohrdaje společným dobrem, při hledání svého soukromého dobra všelijak zatěžuje své poddané, neboť podléhá různým vášním, aby pro sebe dosáhl nějakého dobra. Kdo je totiž ovládán vášní chytivosti, uchvacuje statky poddaných: odtud Šalomoun⁵: *Král spravedlivý vzdělává zemi, muž lakomý ji pustoší*. Podléhá-li zlobě, pro nic prolévá krev, jak se praví u Ezechiele 22, 27: *Knížata její uprostřed ní jsou jako vlci uchvacující loupež, vylévající krev*. Takové vlády je třeba se vyvarovat, jak napomíná Mudrc⁶: *Drž se daleko od člověka, který má moc zabíjet*, protože nezabíjí pro spravedlnost, nýbrž svévolně ze své moci. Tak není nic bezpečného a vše je nejisté, jestliže se ustoupí od práva, a nelze stvrdit cokoli, co skrývá vůle, neřku-li chtíč druhého.

759. – A poddané nezatěžuje jen v tělesných věcech, nýbrž také omezuje jejich duchovní statky, neboť ten, kdo touží více po moci než po prospěšnosti, brání ve veškerém prospěchu poddaným, pokládaje jakékoli jejich vyniknutí za újmu svému nespravedlivému panování. Tyrané totiž více podezírají dobré lidi než špatné, a přednosti jiných je vždy děsí. Snaží se tedy tito tyrané, v obavě, že se jejich poddaní vzmuží a nesnesou jejich panování, aby se mezi jejich poddanými nedařilo uzavírat přátelství, aby se netěšili vzájemnému míru, aby zkrátka za takového stavu vzájemné nedůvěry se nedalo nic podniknout proti jejich panství. Proto mezi ně zasévají nesváry, zaseté udržují, a vše, co souvisí s lidskou družností, jako zasnuby, hostiny a pod., při kterýchžto příležitostech se upevňuje vzájemnost a důvěra, zakazují. Snaží se též o to, aby poddaní nezískali moc nebo bohatství, protože je soudí podle svého špatného svědomí; jak by oni sami užili moci a bohatství ke škodě jiných, tak se obávají, aby jim moc a bohatství poddaných neuškodily. Proto se u Jób 15, 21 o tyranovi praví: *Zvuk strachu jest v uších jeho, že i v čas pokoje (kdy mu totiž žádné nebezpečí nehrozí) se stále bojí nástrah*.

760. – Tím ovšem dochází k tomu, že za vlády tyranů se najde jen málo statečných mužů, neboť ti, kdo stojí v čele a měli by poddané vést ke ctnostem, ve skutečnosti ctnosti poddaných hanebně nenávidí a jak jen mohou je potlačují. Neboť podle sentence Filozofa⁷ *se stateční lidé najdou tam, kde se nejstatečnější těší úctě*, a jak říká Tullius⁸: *Vždy leží na zemi a málo se daří tomu, co všichni zavrhují*. Je totiž přirozené, že lidé živení strachem

⁵ Pr 29,4

⁶ Sír 9,18

⁷ Aristotelés, Etika I,3

⁸ Cicero, Tuskulské hovory I,2

ztratí srdnatost a smělost k jakémukoli mužnému a ráznému činu, což ukazuje zkušenost těch provincií, které dlouho žily pod tyranskou vládou. Proto Apoštol v listu Koloským 3, 21 říká: *Otcové, neponižujte své děti, aby nezmalomyslněly.*

Tyto škodlivé následky tyranie má na mysli král Šalomoun⁹, když říká: *Vláda bezbožných znamená zkázu lidí*, protože totiž hanebností tyranů poddaní upadají ve ctnostech; a opět říká¹⁰: *Panuje-li svévolník, lid vzdychá*, jakoby byl uveden v otroctví, a opět:¹¹ *Když se pozdvihují bezbožní, lidé se skrývají, aby unikli krutosti tyranů*. A není divu, neboť člověk zbavivší se vlády rozumu a podléhající chťiči se v ničem neliší od zvířete, jak praví Šalomoun¹²: *Řvoucí lev a hladový medvěd je svévolný vladař nad nuzným lidem*; a tak se lidé skrývají před tyrany jako před krvelačnými zvířaty a zdá se, že podléhat tyranovi je stejné jako být vydán napospas rozružené šelmě.

Kapitola 5.

Jak se vyvíjelo vládní zřízení Římanů a jak byla jejich republika posílena vládou mnohých.

761. – Protože tedy to nejlepší i nejhorší může vzejít z monarchie, tj. jedinovlády, mnoha lidem se královská hodnost pro nebezpečí tyranie protiví. Někteří jiní však, zatímco volají po královládě, upadnou do krutosti tyranů a mnozí vládcí tak vládnou jako tyrané pod zástěrkou královského majestátu. Zjevným příkladem je římská republika. Když totiž lid vyhnal krále, nemoha již snášet královskou či spíše tyranskou zpupnost, ustavil si konsuly a jiné úředníky k vládě nad sebou, chtěje přeměnit královládu v aristokracii, a, jak vypráví Sallustius¹³, *zní neuvěřitelně, jak rychle se občanstvo po získání svobody rozmáhalo*.

Často se totiž stává, že lidé žijící pod královskou vládou jsou liknavější v úsilí o společné dobro, neboť se domnívají, že to, co proň přinášejí, neslouží jim, nýbrž jinému, totiž tomu, jehož moci podle jejich mínění společné dobro podléhá. Když však vidí, že společné dobro nepodléhá moci jedince, nehledí naň jako by náleželo někomu jinému, nýbrž každý je pokládá jakoby za své: zkušenost učí, že obec spravovaná vládci střída-

⁹ Př 28,12

¹⁰ Př 29,2

¹¹ Př 28,28

¹² Př 28,15

¹³ Sallustius, Catilina 7

jícími se po roce dokáže někdy více nežli král vládnoucí nad třemi, čtyřmi obcemi; a drobné povinnosti vyžadované králi váží více než velká břemena, jsou-li uložena občanskou společností.

762. – To se dalo pozorovat v dalším období římské republiky. Lid se nechal odvádět k vojsku, vojákům byl vyplácen žold, a když nestačila státní pokladna, *byl soukromý majetek dán k dispozici státu, takže i sám senát si nenechal ani kousku zlata mimo nějaké ty prsteny a pukly, bezvýznamné odznaky hodnosti*¹⁴.

Když se ale unavili neustálými spory, které přerostly až do občanských válek, jejichž následkem jim byla z rukou vyrvána svoboda, o niž nejvíce usilovali, svěřili se vládě císařů. Ti se od počátku odmítali nazývat králi, neboť tento titul měli Římané v nenávisti. Z nich někteří na způsob králů věrně sloužili společnému dobru a jejich zásluhou římský stát vzrůstal a trval. Většina jich však vůči poddaným vystupovala jako tyrané, vůči nepřátelům naopak byli nečinní a liknaví, a římský stát tak přivedli do záhuby.

763. – Podobný proces se odehrál v židovském národě. Zpočátku, kdy jim vládli soudcové, byli ze všech stran rozchvacováni nepřáteli. Neboť každý dělal to, co bylo podle jeho názoru dobré. Když jim však Božím řízením na jejich naléhání byli dáni králové, právě pro jejich zkaženost odpadli od uctívání jediného Boha a nakonec byli uvedeni do zajetí.

Z obou stran tedy hrozí nebezpečí: ať již se z obavy před tyranii odmítá nejlepší způsob – královláda, nebo ať je nastolena tato a pak se zvrhne v tyranii.

Kapitola 6.

Že z vlády mnohých hrozí větší nebezpečí tyranie než z vlády jednoho, a proto je jedinovála lepší.

764. – Ze dvou možností, z nichž hrozí nebezpečí, je třeba vybrat nejspíše tu, která přináší menší zlo. Z monarchie pak, zvrátí-li se v tyranii, vzniká menší zlo než z vlády mnoha optimátů, dojde-li k jejímu porušení.

Vždyť nesvornost, která je nejčastějším výsledkem vlády mnohých, stojí v protikladu k dobru pokoje, které je nejznamenitějším v lidské společnosti: a toto dobro není tyranskou vládou úplně zrušeno, nýbrž jsou omezena některá dobra jednotlivých lidí, pokud zrovna tyranská zvůle

¹⁴ Aurelius Augustinus, O Boží obci III,19

nezuří proti celé společnosti. Je tedy žádoucnější vláda jednoho než mnohých, ačkoli z obou hrozí nebezpečí.

765. – *Dále*: je třeba vyhybat se tomu, odkud častěji hrozí velká nebezpečí. Větší nebezpečí pro společnost pak hrozí z vlády mnohých než z vlády jednoho. Častěji se totiž stává, že z mnoha spíše někdo ztratí ze zřetel společné dobro než pouhý jedinec. Ať se však kdokoli z početnější vlády odvrátí od sledování společného dobra, hrozí nebezpečí nesaru mezi poddanými, protože nesaru mezi vládnoucími se přenáší do společnosti. Stojí-li však v čele jeden, má obvykle na zřeteli společné dobro; i kdyby se od něho odvrátil, nezačne hned utiskovat poddané, což bývá nejzazším stupněm tyranské vlády, jak bylo ukázáno svrchu. Je tedy třeba spíše předcházet nebezpečím plynoucím z vlády mnohých než z vlády jednoho.

766. – *Dále*: snad ještě častěji se vláda mnohých zvrací v tyranii, než vláda jednoho. Jakmile z vlády mnohých vzniknou rozbroje, stane se často, že jeden přemůže ostatní a usurpuje si vládu nad společností, což lze nahlédnout i ze současných dějů. Vždyť každá vláda mnohých skončila tyranii, jak přesvědčivě ukazují dějiny římské republiky: ta, když byla po dlouhou dobu spravována mnohými úředníky, posléze pro nesaru, soupeření a občanské války skončila v nejkřutější tyranii. A vůbec, zamyslíme-li se pozorně nad dějinami i současnými ději, nalezneme více tyranie v zemích ovládaných mnohými než v zemích s jedinouvládou.

Jestliže se tedy zdá, že kvůli nebezpečí tyranie je třeba se zdaleka vyhnout královládě, která je nejlepší vládou, pak je třeba vzít v úvahu, že tyranie se častěji rodí z vlády mnohých. Nezbyvá tedy než uznat, že je prospěšnější žít pod jedním vládcem než pod mnoha.

Kapitola 7.

Závěr, že vláda jednoho je prostě nejlepší. Ukazuje se, jak se má vůči němu chovat společnost, aby se nenaskytlá příležitost k tyranii, a že je třeba i tuto snášet, pokud se to nezdaří, aby se tak zabránilo většímu zlu.

767. – Protože je tedy třeba dát přednost jedinouvládě, která je nejlepší, a ta se může zvrátit v tyranii, což je to nejhorší, je třeba horlivě dbát toho, aby se pospolitosti dostalo krále, nikoli tyrana.

Předně je tedy potřebí, aby těmi, jimž tento úkol náleží, byl ustanoven za krále člověk takové povahy, u něhož by bylo nepravděpodobné, že se

uchýlí k tyranii. Proto Samuel, přenechávaje ustavení krále Boží prozřetelnosti, říká ve své první knize¹⁵: *Hospodin si vybral muže podle svého srdce. Jemu Hospodin přikáže, aby byl úvodou nad jeho lidem.* Pak je třeba uspořádat vládu v říši tak, aby již ustanovenému králi byla vzata příležitost nastolit tyranii. Jeho moc bude zároveň usměrňována tak, aby nemohla snadno přejít v tyranii. Jak se to má dít, o tom pojednáme v následujících odstavcích. Konečně je třeba promyslet, jak zakročit, uchýlí-li se král přece jen k tyranii.

768. – Nedopouští-li se tyranie přílišných vybočení, je lepší snášet na čas umírněnou tyranii, než se nějakým podnikem proti tyranovi zaplést do nebezpečí, která jsou hroznější než samotná tyranie. Může se totiž stát, že ti, kdo vystoupí proti tyranovi, neuspějí, a tak jen tyrana vyprovokují k větší zuřivosti. A podaří-li se proti tyranovi uspět, vzniknou tím mnohem vážnější rozpory uvnitř lidu; ať již se společnost rozdělí během povstání proti tyranovi či po jeho svržení při ustavení nové vlády. Stane se také někdy, že ten, s jehož pomocí byl tyran vypuzen, po nabytí moci sám uchvátí tyranskou vládu a utiskuje poddané ještě silněji, neboť se obává, aby se mu nepříhodilo totéž co jeho předchůdci. Platí tedy o tyraních, že každá následující je horší předešlé, neboť předchozí útlak zůstane zachován a nový tyran jej ještě z vlastní škodolibosti rozšíří. Proto se kdysi jedna stařena v Syrákúsách neustále modlila, aby Dionýsios bez úhony přežil, a to v době, kdy si všichni obyvatelé Syrákús přáli jeho smrt. Když se to Dionýsios dozvěděl, zeptal se jí, proč tak činí. Nato ona odpověděla: „Jako dívka jsem zažila hrozného tyrana a dychtila jsem po jeho smrti. Když byl zabit, nastoupil další, ještě křutější; i od jeho konce jsem si mnoho slíbvala. Nakonec jsi po něm nastoupil ty, který jsi daleko bezohlednější. Zahyneš-li tedy, nastoupí na tvé místo ještě horší“.

769. – V případě nesnesitelné, všechny meze překračující tyranie se některým lidem zdálo, že je povinností statečných mužů tyrana zabít a v zájmu společnosti se vystavit nebezpečí smrti: pěkný příklad je také ve Starém zákoně: jakýsi Ehúd probodl dýkou Eglóna, krále moábského, který utiskoval lid Boží tuhým otroctvím. Sám se pak stal soudcem¹⁶. To je ale v rozporu s apoštolskou naukou. Vždyť apoštol Petr nás učí, že máme být podřízeni ve vši bázni nejen dobrým a mírným pánům, nýbrž i tvrdým¹⁷. Neboť v tom spočívá milost, že pro Boha snášíme nespravedlivou křutost. Proto, když mnozí římscí císaři pronásledovali křesťanskou

¹⁵ 1 S 13,14

¹⁶ Sd 3,15-28

¹⁷ 1 Pt 2,18

víru a velký zástup urozených i prostých lidí byl obrácen na víru, tito lidé bez odporu trpělivě a statečně snášeli smrt pro Krista, jak tomu bylo v nebohé thébské legii. Ehúd navíc zahubil spíše nepřítele než vládce, ač tyrana. Proto ve Starém zákoně čteme, že byli zabiti ti, kdo zabili Jóaše, krále judského, přestože ten odpadl od Boha; jejich synové ale byli ušetřeni podle nařízení zákona.

Bylo by velkým nebezpečím pro společnost a její vládce, kdyby někteří lidé podle svého soukromého mínění usilovali o smrt vladařů, byť to byli tyrané. Takovému pokušení jsou totiž snáze vystaveni špatní než dobří. Špatným pak vadí královláda stejně jako tyranie, podle Šalomounova výroku¹⁸: *Moudrý král rozptyluje bezbožné*. V takové opovržlivosti tedy tkví větší nebezpečí ze ztráty panovníka, než aby mohlo být vyváženo odstraněním tyrana.

770. – Jeví se tedy správnějším zakročit proti tyranské zvlí ve veřejnou autoritou, nikoli soukromým podnikem několika jednotlivců.

Především, je-li právem nějaké pospolitosti ustavit si krále, může jej tato pospolitost stejným právem svrhnout nebo zkrotit jeho moc, zneužívá-li jí tyranským způsobem. Nelze ji přitom obvinít, že si počíná věrolomně, zbavuje-li moci tyrana, kterému se předtím podrobovala. Sám se zasloužil o to, že jeho poddaní s ním vypověděli smlouvu, když si nevedl tak, jak vyžaduje královský úřad. Tak Římané zbavili vlády Tarquinia Superba, kterého předtím přijali za krále, pro tyranii, jíž je on a jeho synové sužovali, a nahradili jeho moc nižším, konsulským úřadem. Tak také Domicián, nastoupivší po svém otci Vespasiánovi a bratru Titovi, kteří patřili k nejmírnějším císařům, byl z rozhodnutí římského senátu zabit, když si začal počínat jako tyran. Vše zvrácené, co v Římě zavedl, bylo usnesením senátu poprávu a prospěšně odvoláno jako neplatné. Tak se stalo, že evangelista Jan, miláček Páně, kterého Domicián poslal do vyhnanství na ostrově Patmos, byl z usnesení senátu poslán zpět do Efesu.

771. – Je-li právem výše postaveného starat se o to, aby pospolitost měla krále, očekává se také od něho lék proti tyranské zvlí. Tak Archelaus, který již nastoupil vládu v Judeji místo svého otce Heroda a napodoboval ve svých ničemnostech svého otce, byl následkem stížnosti židů u samotného císaře Augusta ponejprv zkrácen na své moci odnětím královského titulu a poloviny své říše, která připadla jeho dvěma bratrům. Když ani potom neustal ve své tyranii, poslal jej císař Tiberius do vyhnanství poblíže galského města Lugdunum.

¹⁸ Př 20,26

772. – Není-li proti tyranovi lidské pomoci, je třeba se utéci ke Králi králů Hospodinu, jenž je *pomocníkem zdeptanému v dobách soužení*¹⁹. V jeho moci totiž je, aby se krutost tyranova srdce proměnila v mírnost, podle výroku Šalomounova²⁰: *Královo srdce je v Hospodinových rukou, nakloní je, kam se mu zlíbí*.

On také obrátil krutost krále Achašvéroše, který strojí židům smrt, v mírnost. On to byl, kdo tak obrátil krutého krále Nebúkadnesara, že se z něho stal hlasatel Boží moci. *Nyní tedy, praví²¹, já Nebúkadnesar chválím, vyvyšuji a velebím Krále nebes. Všechno jeho dílo je pravda, jeho cesty právo. Ty, kteří si vedou pyšně, má moc ponížít*. Tyrany však, které nepokládá za hodna obrácení, může z veřejného života odstranit a nechat propadnout třeba až do nejnižšího stavu, podle onoho výroku Mudrce²²: *Hospodin převrátil trůny vládců a namísto nich posadil tiché*. To on, vida zármutek svého lidu v Egyptě a slyše jeho nárek, svrhl faraóna i s jeho vojskem do moře. On to byl, kdo zmíněného Nebúkadnesara zpočátku nadmutého pýchou svrhl nejen s trůnu, nýbrž ho i vyvrhl z lidské společnosti a proměnil ve zvíře²³. *Aniž byla ukrácena ruka Hospodinova²⁴, aby nemohla osvobodit svůj lid od tyranů*. Slibuje totiž svému lidu skrze Izajáše²⁵ odpočinek od trápení a nepokoje, od tvrdé poroby, jíž byl ztotočen. A skrze Ezechiele praví²⁶: *Vysvobodím své stádo z jejich chřtánu, totiž ze chřtánu pastýřů pasoucích samy sebe*.

Ale aby si toto Boží dobrodiní lid zasloužil, musí přestat hřešit, neboť odplatou za hřích se mu dostává z Božího dopuštění bezbožného vládce, jak praví Hospodin skrze Ozeáše²⁷: *Dávám ti krále rozhněván; a u Jóba se praví, že²⁸ učinil králem člověka pokrytce odplatou za hřichy lidu*. Je tedy třeba sejmout vinu, aby byl lid ušetřen pohromy tyranů.

¹⁹ Ž 9,10

²⁰ Př 21,1

²¹ Da 4,34

²² Sír 10,17

²³ Srov. Da 4,30

²⁴ Iz 59,1

²⁵ Iz 14,3

²⁶ Ez 34,10

²⁷ Oz 13,11

²⁸ Jb 34,30

Kapitola 8.

Co má zvláště podněcovat krále k vládnutí, zda čest či sláva.

Názory na tuto věc, a který je třeba držet.

773. – Protože, jak z řečeného vyplývá, má král vyhledávat dobro pospolitosti, připadal by mu jeho úřad příliš obtížný, pokud by z něj neplynulo také nějaké soukromé dobro. Je tedy třeba uvážit, v čem spočívá náležitá odměna dobrého krále.

774. – Některým se zdá, že nespočívá v ničem jiném než ve cti a slávě, proto také Tullius v knize *O státcích*²⁹ určuje, že vládce obce se má spokojit slávou; jeho názor patrně sdílí Aristotelés v knize *Etika*³⁰, uvádí-li, že vládce, kterému nestačí čest a sláva, se nutně stává tyranem. Je totiž v povaze každého člověka, že hledá především své vlastní dobro. Nebude-li tedy vládce uspokojen ctí a slávou, znamená to, že bude vyhledávat rozkoše a bohatství, a tím se dá na cestu olupování a páchání příkoří na poddaných.

775. – Kdybychom ale přijali tento názor, poplynou z toho mnohé nesnáze.

Především: králům by se nevyplatilo podstupovat takovou námahu a starost za tak křehkou mzdu. Nic totiž není v lidských záležitostech křehčího než sláva a čest z lidské přízně, která závisí na mínění lidí, nad něž není nic proměnlivějšího v lidském životě. Proto Izajáš nazývá takovou slávu *polním kvítím*³¹.

Bažení po lidské slávě pak oslabuje velkodušnost. Kdo totiž vyhledává přízeň lidí, nutně se musí ve všem, co říká a koná, přizpůsobovat jejich vůli, a tak tím, že se snaží lidem se zalíbit, stává se jejich otrokem. Proto totéž říká Tullius v knize *O povinnostech*, že je třeba vyvarovat se touhy po slávě. Ta totiž zbavuje ducha svobody, o niž musí velkodušní muži zápasit. Nic ovšem vládci, který byl ustaven k vykonávání dobra, nesluší více než velkodušnost. Lidská sláva tedy není vhodnou odměnou královskému úřadu.

776. – Zároveň je také pro společnost škodlivé, je-li taková odměna pro vladaře pokládána za náležitou: patří totiž k obrazu řádného člověka, že pohrdá slávou stejně jako jinými časnými statky. Ušlechtilý a statečný duch pro spravedlivou věc pohrdá slávou i životem: pak se děje cosi pozoruhodného, když statečné činy provází sláva, a ta je velkoryse odmítnuta.

²⁹ srov. Aurelius Augustinus, *O Boží obci* V,13

³⁰ Aristotelés, *Etika* V,10

³¹ Iz 40,6

Tímto odmítnutím se stává člověk slavným podle výroku Fabiova: *Kdo pohrdnul slávou, dosáhl ji skutečně*; a o Katonovi říká Sallustius³²: *Čím méně slávu hledal, tím více ho provázela*. A samotní apoštolové se jako služebníci Páně *procházeli slávou i pohanou, zlou i dobrou pověstí*³³. Není tedy pro dobrého člověka vhodnou odměnou sláva, když jí dobří lidé pohrdají. Kdyby jen ona měla být odměnou vládců, mnozí zdatní lidé by na sebe vládu nevzali, a pokud by ji vzali, zůstali by bez odměny.

777. – *Dále:* Touha po slávě plodí nebezpečné zlo. Již mnozí, kdo nezřízeně prahli po válečné slávě, přivedli do záhuby sebe i své vojsko a jejich vlast pak ztratila pod nepřátelskou nadvládou svobodu. Proto římský předák Torquatus, aby dal příklad, jak se vyhnout takovému nebezpečí, *dal popraviti svého syna, který se pustil v mladistvém nadšení na vyzvání nepřítelů do boje – ne proti své vlasti, ale dokonce pro ni, ale přece proti jeho rozkazu, tj. v rozporu s tím, co rozkázal jeho otec v postavení vrchního velitele, a byl stat, ačkoli zvítězil; to proto, aby neposlušnost vůči rozkazu nezaplodila více zla, nežli sláva pro skolení nepřítelů dobra*³⁴.

Slávychtivost se pojí s další neřestí – přetvářkou. Protože je nesnadné a jen málokterým se podaří dosáhnout skutečné mravní statečnosti a dokonalosti – a pouze takovým náleží čest –, mnozí jiní v touze po slávě ctnost pouze předstírají. Jen proto, jak říká Sallustius³⁵, *ctížádost donutila mnohé lidi stát se falešnými, jedno tajit v srdci a jiné mít zjevně na jazyku, mít spíše poctivou tvář než mysl*. Ale i náš Spasitel nazývá ty, kdo prokazují dobrodušnost, aby budili pozornost, *pokrytci* čili falešníky³⁶.

Tak jak je tedy pro společnost nebezpečné, jestliže vládce pro sebe požaduje za odměnu rozkoše a bohatství a může se z něj stát uchvatitel a hanobitel, je stejně nebezpečné, je-li závislý na slávě a může se z něj stát opovržlivce a pokrytec.

778. – Jak je ale patrné z uvedených výroků, nebylo záměrem jejich autorů přiřknout vládcům jako odměnu čest a slávu z toho důvodu, že by se výhradně tímto směrem mělo ubírat smýšlení dobrého krále, nýbrž protože je snesitelnější, usiluje-li o slávu, a ne o bohatství a rozkoše. Tato vada totiž nemá daleko ke ctnosti, neboť sláva, po níž lidé baží, jak praví Augustin³⁷, není nic jiného než úsudek lidí, kteří mají dobré mínění o ji-

³² Sallustius, *Catilina* 54

³³ 1 K 6,8

³⁴ Aurelius Augustinus, *O Boží obci* V,18

³⁵ Sallustius, *Catilina* 10

³⁶ Mt 6,5

³⁷ Aurelius Augustinus, *O Boží obci* V,12

ných lidech. Touha po slávě tedy obsahuje stopu ctnosti potud, že vyhledává chválu od dobrých lidí a nechce se jim znelíbit. Ačkoli tedy jen málokterí dosáhnou pravé ctnosti, je snesitelnější dát při výběru vládce přednost tomu, kdo se vyhýbá zjevným špatnostem, byť jen z obavy před veřejným míněním.

779. – Kdo totiž touží po slávě, buď k ní *spěje správnou cestou ctnostnými skutky*³⁸, aby jej lidé chválili, nebo si jí dobývá lstí a klamem. Postrádá-li však touhu po slávě ten, kdo baží po moci, a nebojí se odsudku dobře smýšlejících, nejnestoudnějšími zločiny usiluje získat to, po čem touží, *překonává svou neřestnou ukrutností nebo rozmařilostí i zvířata*³⁹, jak je zjevné u císaře Nerona, jehož rozmařilost, jak říká Augustin⁴⁰, *byla tak veliká, že se pokládalo za nemožné obávat se od něho nějakého mužného kroku; a tak veliká byla jeho ukrutnost, že nebylo možno věřit u něho v nějakou měkkost*. To je ostatně dostatečně vyjádřeno tím, co říká Aristotelés o velkodušném člověku v *Etice*⁴¹, že nejde za ctí a slávou jako za něčím velkolepým, co by bylo dostatečnou odměnou ctnosti, nýbrž že nad to od lidí již nic nevyžaduje. Žádná světská pocta totiž nevynahradí, dostane-li se člověku od jiných lidí osvědčení o jeho ctnosti.

Kapitola 9.

Jaký je pravý cíl, který má krále podnítit k tomu, aby dobře vládl.

780. – Protože tedy světská čest a lidská sláva nejsou dostatečnou odměnou za tíhu vladařské odpovědnosti, zůstává otázka, co tedy jí je.

Je ovšem namístě, aby král očekával odměnu od Boha. Vždyť služebník očekává odměnu za svou službu od svého pána; král je vlastně ve svém úřadě služebníkem Božím, jak praví Apoštol⁴²: *Všechna moc je od Boha. Je Božím služebníkem, vykonavatelem trestu nad tím, kdo činí zlo*. A v knize Moudrosti⁴³ se králové uvádějí jako *služebníci Boží*. Mají tedy králové očekávat odměnu za svou vládu od Boha.

781. – Někdy Bůh odměňuje krále za jejich služby pozemskými statky, taková odměna je však společná dobrým i špatným vládcům; proto Hos-

³⁸ Sallustius, Catilina 11; srov. A. Augustinus, O Boží obci 5,19

³⁹ Aurelius Augustinus, O Boží obci V,19

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ Aristotelés, Etika IV,7

⁴² Ř 13,1. 4

⁴³ Mdr 6,5

podin u Ezechiele říká⁴⁴: *Nebúkadnesar, král babylónský, uložil svému vojsku těžkou otrockou službu proti Týru. Avšak mzdu za tu otrockou službu, kterou proti Týru konal, nemá ani on ani jeho vojsko*. Totiž za tu službu, kterou mu umožnila jeho královská moc, neboť vládce je podle Apoštola⁴⁵ *Božím služebníkem, vykonavatelem trestu nad tím, kdo činí zlo*; a pak se Hospodin zmiňuje o odměně⁴⁶: *Proto praví Panovník Hospodin toto: Hle, dávám Nebúkadnesarovi, králi babylónskému, egyptskou zemi, aby odnesl její majetek; to bude mzdu pro jeho vojsko*.

Jestliže tedy Bůh takto štědře odměňuje nespravedlivé krále, kteří bojují proti Božím nepřítelům, a to ne že by chtěli sloužit Bohu, nýbrž aby uspokojili svou nenávist a své choutky, že jim dopřeje vítězství nad nepřitelem, podrobí jim království a dovolí kořistit, co pak učiní s těmi dobrými králi, kteří se zbožnými úmysly vládnou Božím lidu a odrážejí nepřítele? Neslibuje jim pozemskou, nýbrž věčnou odměnu, a to v nikom jiném než v sobě, jak říká Petr pastýřům Božího lidu⁴⁷: *Starejte se jako pastýři o Boží stádece u vás. Když se pak ukáže nejvyšší pastýř*, tj. Král králů, Kristus, *dostane se vám nevadnoucího vavřínu slávy, o němž Izajáš*⁴⁸: *Hospodin se stane ozdobnou korunou a nádherným věncem svého lidu*.

782. – To lze rozumově dovodit. Vždyť je uloženo v mysli všech, kdo užívají rozumu, že odměnou ctnosti je blaženost. Ctnost kterékoli věci je definována jako to, *co svého majitele a jeho dílo činí dobrým*⁴⁹. Každý pak svým dobrým konáním se snaží dosáhnout toho, co je nejžádoucnější: být blažený, což nikdo nemůže nechtít. Právem se tedy očekává, že odměna za ctnost učiní člověka blaženým. Jsou-li dobré skutky dílem ctnosti a činností krále je dobře vládnout poddaným, bude také jeho odměna taková, že jej učiní blaženým. Co to ale je, budeme zkoumat v následujícím.

Blaženost pokládáme za poslední cíl našich tužeb. Ty nerostou až do nekonečna; byla by totiž marná přirozená touha, když nemůže překročit nekonečnost. Ježto však žádost intelektuální povahy se týká universálního dobra, pouze toto dobro může činit skutečně blaženým, po jehož dosažení nezbyvá žádné dobro, které by si bylo lze ještě přát: proto se také blaženost nazývá dokonalým dobrem, které jako by v sobě zahrnovalo vše žádoucí. Takové dobro ovšem není nějaké pozemské dobro: neboť kdo

⁴⁴ Ez 29,18

⁴⁵ Ř 13,4

⁴⁶ Ez 29,19

⁴⁷ 1 Pt 5,2. 4

⁴⁸ Iz 28,5

⁴⁹ Aristotelés, Etika II,5

je bohatý, touží mít více, a pod. A netouží-li, přeje si aspoň, aby se jeho bohatství zachovalo nebo v případě ztráty či zániku se mu dostalo jiného. V pozemských věcech totiž není nic trvalého, nic pozemského tedy nemůže uspokojit žádostivost. A nic pozemského tedy nemůže učinit blaženým, takže to nemůže být přiměřenou odměnou pro krále.

783. – *Navíc: dokonalost a plné dobro kterékoli konečné věci závisí na něčem vyšším, protože i tělesné věci se stávají lepšími díky spojení s něčím lepším, a horšími, jestliže se smísí s něčím podřadnějším. Jestliže ke stříbbru přimísíme zlato, stříbro se zušlechťí, zatímco přidáním olova se znečistí. Je však známo, že všechny pozemské věci stojí níže než lidský duch. Blaženost pak je konečná dokonalost a plné dobro, k němuž všichni touží dospět. Nic pozemského tedy nemůže učinit člověka blaženým a nemůže být dostatečnou odměnou pro krále.*

Leč my nepokládáme, jak praví Augustin⁵⁰, některé křesťanské panovníky za šťastné proto, že třeba déle panovali nebo klidně zemřeli, zanechavše po sobě na trůně vlastní syny, nebo že pokořili nepřátele státu, či že se dovedli zabezpečit před povstáním osobních nepřátel z řad občanstva a potříti je; ale šťastnými je nazýváme tehdy, když vládnou spravedlivě; když je jim milejší vláda nad špatnými žádostmi než nad nevím jakými národy, a když to všechno činí ne z horlivosti o lichou slávu, ale z lásky k věčné blaženosti. Takové křesťanské panovníky nazýváme blaženými, nyní v očekávání, později ve skutečnosti, jakmile přijde to, po čem toužíme.

Ale nebylo stvořeno cokoli jiného, co by učinilo člověka blaženým a mohlo být uděleno králi za odměnu. Každá věc totiž směřuje ke svému počátku, jenž je příčinou jeho bytí. Příčinou lidského ducha však není nic jiného než Bůh, který jej učinil k svému obrazu. Jediný Bůh tedy může uspokojit lidskou žádost a učinit člověka blaženým i být náležitou odměnou králi.

784. – *Dále: lidský duch poznává universální dobro rozumem, touží po něm vůlí; ovšem universální dobro se nachází pouze v Bohu. Nic tedy nemůže učinit člověka blaženým a naplnit jeho touhu než Bůh, o němž se praví v žalmu⁵¹: po celý tvůj věk tě sytí dobrem; v tom tedy má král očekávat svou odměnu.*

To měl tedy na mysli David⁵²: *Koho bych měl na nebesích? A na zemi v nikom kromě tebe nemám zalíbení. A dodává: Mně však v Boží blízkosti je dobře, v Panovníku Hospodínu mám své útočiště. On totiž spasí krále nejen v tom ob-*

⁵⁰ Aurelius Augustinus, O Boží obci V,24

⁵¹ Ž 102,5

⁵² Ž 72,25. 28

vyklém smyslu, jak se říká spasit lidi a dobytek, nýbrž onou spásou, o níž praví skrze Izajáše⁵³: *Ale má spása bude tu věčně*, takovou spásou zachraňuje lidi a staví je na roveň andělům.

785. – V tomto smyslu lze tedy pravdivě tvrdit, že odměnou krále je čest a sláva. Jaká pak světská a vratká čest se může přirovnat k té cti, že člověk se stává občanem a čeledínem Božím a jako Boží dítě má s Kristem podíl na nebeském království? Po této cti touží a obdivuje ji král David⁵⁴: *Jak nesmírně jsou počtění druhové tvoji, Bože. Jaká sláva lidské chvály se dá srovnat s touto, kterou nepronáší neupřímný jazyk lichotníků ani klamně lidské mínění, ale která pochází ze svědectví vnitřního svědomí a je stvrzena svědectvím Boha, který svým vyznavačům zaslubuje⁵⁵, že se k nim přizná ve slávě Otcově před Božími anděly? Ti, kdo tuto slávu vyhledávají, ji nacházejí a dosahují i oné slávy lidské, již nehledají, podle příkladu Šalomounova, který nejenže přijal od Boha moudrost, kterou vyhledával, nýbrž stal se i slavným nad všechny ostatní krále.*

Kapitola 10.

Ukazuje se mnoha důvody a příklady, že nejvyšší odměnou králů a panovníků je nebeská blaženost.

786. – Zbývá dále doložit, že ti, kdo řádně a chvályhodně vykonávají královský úřad, dosáhnou nejvyššího stupně nebeské blaženosti.

Je-li totiž blaženost odměnou ctností, nutně musí větší ctností náležet vyšší stupeň blaženosti. Existuje pak jedna význačná ctnost, díky níž může nějaký člověk řídit nejen sebe, nýbrž i ostatní; a je tím význačnější, čím větší je počet těch, jež řídí. Vždyť i tělesná síla se poměřuje tím, kolik lidí dotyčný člověk přemůže či jakou váhu unese. Tak se tedy vyžaduje větší ctnost k řízení rodiny než jen sebe samého, daleko větší pak k řízení obce a království. Dobrý výkon královského úřadu je tedy dílem znamenité ctnosti. Náleží jí proto také znamenitá odměna v blaženosti.

787. – *Dále: ve všech uměních a dovednostech jsou chvályhodnější ti, kdo jiné dobře řídí, než ti, kteří dobře prospívají pod cizím vedením. Ve spekulativních vědách se výše cení ten, kdo svou výukou sděluje pravdu, nežli ten, kdo je pouze schopen chápat, co jiný vyučuje. V technických uměních je také výše ceněn a odměňován architekt, který stavbu navrhl,*

⁵³ Iz 51,6

⁵⁴ Ž 138,17

⁵⁵ L 12,8

nežli řemeslník, který ji podle jeho návrhu provede. A ve válečném umění větší slávy dosahuje rozvážnost vojevůdce než statečnost řadového vojáka. Tak je tomu i s vládcem pospolitosti v těch věcech, které musí podle své zdatnosti jako jednotlivec vykonat, podobně jako učitel ve vzdělávání, architekt při stavbě a vojevůdce ve válce. Je tedy král hoden vyšší odměny, vládl-li dobře svým poddaným, než kterýkoli z nich, kdo si pod jeho vládou dobře vedl.

788. – *Dále*: platí-li, že působením ctnosti se lidské dílo stává dobrým, musí působením větší ctnosti vzniknout větší dobro. Větší a božštější je však dobro pospolitosti než dobro jednotlivce: proto je někdy přípustné způsobit zlo jednotlivci, může-li to mít za následek dobro společnosti, jako např. zabitím lupiče společnost dojde klidu. Ani Bůh by nepřipustil existenci zla ve světě, kdyby z něho nepřivodil dobro k užítku a kráse celku. K povinností krále pak náleží horlivě dbát o dobro společnosti. Náleží mu tedy za dobrou vládu větší odměna než poddanému za dobrou práci.

789. – To je ještě zjevnější na jednotlivých případech: lidé chválí jakoukoli soukromou osobu (a Bůh jí to přičítá k dobru), jestliže pomáhá potřebným, uklidňuje znesvářené, zachraňuje utiskované z moci jejich utlačovatelů a vůbec jakkoli komukoli pomáhá radou či skutkem. Oč více tedy si zasluhuje lidské chvály a Boží odměny ten, kdo celý kraj spravuje v míru, krotí násilí, zachovává spravedlnost a svými zákony a nařízeními určuje, co lidé mají dělat?

Velikost královské ctnosti vysvětluje také z toho, že se připodobňuje Bohu tím, jak působí v království podobně jako Bůh ve světě: proto jsou u Mojžíše⁵⁶ soudci lidu zvaní bohy. Také římscí císařové byli nazýváni bohy. Bohu je pak něco milejší tím více, čím více se mu to připodobňuje: proto Apoštol napomíná⁵⁷: *Jako milované děti následujte Božího příkladu*. Jestliže ale podle výroku Mudrce⁵⁸ *každý živočich miluje sobě podobného*, takže příčina má jakousi podobnost se zapříčiněným, plyne z toho, že dobří králové jsou Bohu nejmilejší a že je tedy nejvíce odměňuje.

790. – Zároveň také, abych užil Řehořových slov⁵⁹: Co jiného je bouře na moři než bouře ducha? Na klidném moři udrží loď ve správném směru i nezkušený, na rozbouřeném moři, kdy se loď zmítá v poryvech větru, i zkušený plavec zbloudí. Tak je tomu zpravidla i při výkonu vlády, kdy se

⁵⁶ Ex 22,8. 9

⁵⁷ Ef 5,1

⁵⁸ Sír 13,19

⁵⁹ S. Greg., Reg. Pastor. I,9

snadno přijde o užitek z dobrého díla, který byl získán a uchován v pokojných dobách. Je totiž velmi obtížné, jak říká Augustin⁶⁰, *aby se nevyzpínali, vychvaluje-li je kdo až do nebes nebo plazí-li se před nimi v prachu, a aby nezapomínali, že jsou lidmi*. A Sírachovec⁶¹: *Blaze tomu, kdo se za zlatem nepachtí, neskládá naději do peněz a pokladů. Kdo se mohl beztrestně dopouštět přestupků, ale nedopustil se jich, kdo mohl činit zlé, ale neučinil*. Takový muž vystavený zkoušce ctnosti osvědčí svou věrnost, z čehož pochází Biantovo úsloví⁶²: *Náčelnictví prověří pravého muže*. Mnozí totiž, když dospějí k vrcholu moci, ochabnou ve ctnosti, ač se zdáli být ctnostnými, dokud setrávali v nižším stavu.

791. – Nuže, tato nástraha, která vládcům znesnadňuje uskutečňovat jejich dobrá předsevzetí, je činí hodnými větší odměny, a pokud pro svou slabost někdy zhřešili, lidé je spíše omluví a Bůh je snáze omilostní, *neustanou-li, jak praví Augustin⁶³, za své hříchy obětovat svému pravému Bohu žertvu pokory, milosrdenství a modlitby*. Dokladem toho je slovo Hospodino-vo k Eliášovi o Achabovi, králi izraelském⁶⁴: *Protože se přede mnou pokoril, nedopustím to zlo za jeho dnů*.

792. – Nejen rozum, nýbrž také Boží autorita stvrzuje, že králům náleží znamenitá odměna. Praví se totiž u Zacharjáše⁶⁵, že v onen den blaženosti, tj. u vidění věčného pokoje, bude Hospodin štítem tomu, kdo sídlí v Jeruzalémě, domy jiných budou jako dům Davidův, neboť všichni králové povládnou s Kristem jako údy s hlavou; ale dům Davidův bude jako dům Boží, protože jak při své vládě věrně zastával své Boží pověření v národě, tak bude a setrvá ve své odměně bližší Hospodinu. Něco takového tušili i pohané, když se domnívali, že vládcové jejich obcí se proměňují v bohy.

Kapitola 11.

Že král a vládce má usilovat o dobrou vládu v zájmu svého vlastního dobra; užitek, který z toho plyne. O opak usiluje tyranická vláda.

793. – Nabízí-li se králům, kteří si ve svém úřadu dobře vedli, tak velká odměna v nebeské blaženosti, mají si pečlivě hledět toho, aby neupadli

⁶⁰ Aurelius Augustinus, O Boží obci V,24

⁶¹ Sír 31,8. 10

⁶² Srov. Aristotelés, Etika V,3

⁶³ Aurelius Augustinus, O Boží obci V,24

⁶⁴ 1(3) Kr 21,29

⁶⁵ Za 12,8

v tyranii. Nic jim totiž nemá být milejšího, než aby byli z královské hodnosti, kterou jsou vyvýšeni na zemi, přeneseni do slávy nebeského království. Chybují proto tyrané, kteří pro nějaké pozemské pohodlí opustí spravedlnost; připraví se tak o skvělou odměnu, které by byli mohli dosáhnout spravedlivou vládou. Že je ovšem pošetilé ztratit daleko největší a věčná dobra pro zanedbatelný a dočasný prospěch, je zřejmé každému, kdo není zrovna hloupý či nevěřící.

794. – Je třeba také dodat, že i tyto časné statky, kvůli nimž tyrané zra-
zují spravedlnost, více obohacují krále, kteří zachovávají spravedlnost.

Vždyť mezi pozemskými hodnotami není žádná, které by se s klidným svědomím mohla dát přednost před přátelstvím. Přátelství totiž zdatné lidi sdružuje, ctnost zachovává a prohlubuje ji. Takového přátelství, které se za příznivých okolností nevhodně nevnučuje a za nepříznivých nezaniká, je potřebí všem při jakékoli činnosti. Ono přináší největší potěšení až do té míry, že jakékoli potěšení se bez přátel omrzí. Láska činí všechny překážky snadnými a téměř nicotnými, a žádný tyran není tak krutý, aby nedokázal najít potěšení v přátelství.

Dionýsios, syrákúský tyran, chtěl zabít jednoho ze dvou přátel, kteří se jmenovali Damón a Pýthiás. Ten, který měl být zabit, dosáhl u tyrana svolení, aby ještě mohl navštívit svůj dům a uspořádat své věci. Druhý z přátel se tyranovi zaručil za jeho návrat. Když se pak blížil smluvený den a prvý se nevracel, všichni předhazovali ručiteli jeho pošetilost. Ten však prohlašoval, že se nebojí o stálost svého přítele. Ten se také skutečně v hodinu, kdy měl být popraven, dostavil. Z obdivu k odhodlanosti obou a k věrnosti jejich přátelství tyran rozsudek zrušil a navíc je požádal, aby jej jako třetího přijali do přátelského svazku.

795. – Toto dobrodiní přátelství, jakkoli po něm touží, nemohou ovšem tyrané získat. Tím totiž, že nevyhledávají společné dobro, nýbrž své soukromé, vzniká jen slabé nebo vůbec žádné pouto mezi nimi a poddanými. Každé přátelství se však upevňuje na základě nějakého společného pouta. Vždyť přátelstvím bývají spojeni ti, kdo se v něčem shodují, ať už je to společný původ, podobnost povah či jakékoli společné pouto. Přátelství mezi tyranem a poddaným tedy může být pranepatrné či spíše žádné; jakmile jsou poddaní utiskováni tyranskou zvlí a pocítí, že nejsou milováni, nýbrž opovrhováni, naprosto nemilují. A tyrané nemají proč si na poddané stěžovat, že je nemilují, když sami s nimi nejednají tak, aby si jejich lásku zasloužili.

796. – Ale dobří králové, kteří se horlivě přičiňují o obecné blaho a díky jejichž úsilí poddaní zakoušejí mnohý prospěch, jsou milováni přemno-

hými, když je patrné, že i oni milují poddané. Neboť největším zlem, které může společnost potkat, je to, že přátelé se mají v nenávisti a dobrodincům se za jejich dobro oplácí zlým. Tato láska je příčinou stálosti dobře spravovaných království, neboť pro dobrého krále se poddaní neváhají vystavit jakémukoli nebezpečí. Příkladem je Julius Caesar, o němž Suetonius vypráví⁶⁶, že měl do té míry rád své vojáky, že si dal po zprávě o jedné jejich porážce narůst vousy a vlasy a nedal si je ostříhat dřív, dokud ji nepomstil. Takovými prostředky dosáhl u svých vojáků krajní oddanosti k sobě i krajní statečnosti, takže mnoho těch, kteří upadli do zajetí, odmítli záchranu života, nabízenou jim pod podmínkou, že obrátí zbraně proti němu. Také Oktaviána, který vládl nanejvýše mírně, milovali poddaní tolik, že mnozí ve svých závětech přikázali, aby dědicové jejich jménem dovedli žertvy na Kapitol a za ně splnili slib, který učinili, přežije-li je Augustus⁶⁷.

797. – Není tudíž snadné otrást panstvím vládce, kterého v takovém srozumění lid miluje. Proto Šalomoun říká⁶⁸: *Jestliže král soudí nemajetně podle pravdy, jeho trůn bude upevněn provzdy*. Vláda tyranů však nemůže mít dlouhého trvání, když se protíví většině. To, co odporuje přání mnohých, nemůže zůstat dlouho zachováno. Sotva totiž někdo prožije tento život, aby netrpěl nějaká protivenství. V době protivenství však nechybí příležitost povstat proti tyranovi: a kde je příležitost, najde se alespoň jeden, kdo po ní sáhne. Povstalce pak lid s radostí následuje, a snadno se zdaří to, co je podniknuto za podpory většiny. Sotva tedy může nastat, aby se tyranovláda příliš protahovala.

798. – To je také zjevné z úvahy o tom, čím je tyranovláda udržována.

Neudržuje se totiž láskou, když takřka neexistuje přátelství mezi tyranem a podrobeným lidem, jak bylo ukázáno. Na věrnost poddaných tedy tyranie nemůže spoléhat. U většiny poddaných totiž nelze počítat s takovým charakterem, aby jim věrnost bránila setřást jeho nezaslouženého otroctví, naskytne-li se příležitost. Podle mínění mnohých snad ani nebude v rozporu s věrností, pokusí-li se jakkoli učinit přítrž tyranské zpupnosti. Nezbyvá tedy, než aby se tyranovláda udržovala pouhým strachem, a proto je tento strach u poddaných všemožně pěstován.

Strach je však vratký základ. Neboť ti, kdo mu podléhají, snadno povstanou proti předákům, naskytne-li se příležitost, kdy mohou doufat v beztrčnost, a povstanou tím prudčeji, čím více byli proti své vůli pou-

⁶⁶ C. Suetonius Tranquillus, Životopisy dvanácti císařů I, 67. 68

⁶⁷ Tamtéž II, 59

⁶⁸ Př 29, 14

táni strachem. Tak jako se voda, jež byla násilím zadržována, prudčeji rozlévá, najde-li únik. Ale ani strach není prost nebezpečí, neboť z přílišného strachu mnozí upadnou v zoufalství. A není-li naděje na záchranu, snadno se dají strhnout k čemukoli. Tyranie tedy nemůže mít dlouhého trvání.

799. – To dosvědčuje jak zkušenost, tak rozumové důvody. Zkoumá-li někdo minulé i současné události, sotva najde případ, že by něčí tyranie byla trvalá. Proto i Aristotelés ve své Politice⁶⁹ vypočítává řadu tyranů a ukazuje, že jejich vláda se zakrátko skončila, ačkoli někteří z nich se udrželi déle díky tomu, že příliš nepřekračovali míru a pokud mohli, snažili se v mnohém napodobit královskou umírněnost.

800. Pak je to ovšem ještě patrnější při zkoumání Božího úradku. Jak se totiž praví u Jóba⁷⁰: *Učinil králem člověka pokrytce pro hříchy lidu.* Nikoho však nelze případněji nazvat pokrytce nežli toho, kdo na sebe vezme královský úřad a projeví se jako tyran. Neboť pokrytec je člověk, který představuje jinou osobu, podobně jako herec na divadle. Tak tedy Bůh dopouští vládu tyranů, aby potrestal hříchy poddaných. Takový trest Písmo nazývá Božím hněvem. Tak skrze Ozeáše Pán praví⁷¹: *Dávám ti krále rozhněván.* Nešťastný je pak ten, kdo se stal králem z Božího hněvu. Jeho panování totiž nemůže mít pevnou oporu, neboť *Bůh nezapomene na smilování a neuzavře v hněvu své slitování*⁷²; dokonce se skrze Jóele praví⁷³, že *je shovívavý a nejvyšší milosrdný, jímá ho lítost nad každým zlem.* Bůh tedy nenechává tyranu dlouho vládnout, nýbrž po zkáze, kterou přivedou lidu, je nechá svrhnout a nastolí pokoj. Proto Mudrc říká⁷⁴: *Hospodin převrátí trůny vládců a namísto nich posadí tiché.*

801. – Ze zkušenosti se také ukazuje, že králové spíše dojdou bohatství spravedlností než tyrané loupeží. Nejsou-li totiž poddaní s panováním tyrana spokojeni, potřebují tyrané kolem sebe množství strážců, kteří je musí chránit před poddanými. Tito strážci je stojí mnohem více než mohou vyždímat z poddaných. Králové, s nimiž jsou poddaní spokojeni, mají všechny své poddané za strážce, kteří je nic nestojí; ba někdy v případě nutnosti dají králi dobrovolně více, než by si dali uchvátit od tyrana. Tak se naplňuje, co pravil Šalomoun⁷⁵: *Jedni, totiž králové, rozdávají z vlast-*

⁶⁹ Aristotelés, Politika V,10

⁷⁰ Jb 34,30

⁷¹ Oz 13,11

⁷² Ž 76,10

⁷³ Jl 2,13

⁷⁴ Sír 10,17

⁷⁵ Př 11,24

ního činíce tak dobro poddaným, a přibývá jim stále. Jiní, totiž tyrané, se zmocňují cizího, a stále mají nedostatek. Podobně se spravedlivým Božím úradkem stává, že ti, kdo nepoctivě nashromáždí bohatství, je neúčinně promrhají nebo je jim poprávu odňato. Jak totiž praví Šalomoun⁷⁶: *Lakomý se nenasytí peněz, a kdo miluje hojnost, nemá z ní užitek.* V knize Příslaví dokonce říká⁷⁷: *Kdo se žene za ziskem, rozvrací svůj dům.* Králům pak, kteří vyhledávají spravedlnost, dá Bůh hojnost jako Šalomounovi, který hledav moudrost, aby mohl spravedlivě rozsuzovat, obdržel zaslíbení o hojnosti bohatství⁷⁸.

802. – O pověsti mi připadá zbytečné cokoli zvláštního podotýkat. Kdo by totiž pochyboval o tom, že dobří králové nejen zaživa, ale ještě více po smrti žijí v dobré pověsti a paměti lidí; že jména špatných panovníků buď hned upadnou v zapomnění, anebo vynikali-li obzvláště svou zlovolností, vyvolává vzpomínka na ně odpor? Proto říká Šalomoun⁷⁹: *Památka spravedlivého bude k požehnání, kdežto jméno svévolníků zpráchniví, protože buď zanikne, nebo přetrvá s hnusem.*

Kapitola 12.

Že také světských statků, jako je bohatství, moc, čest a dobrá pověst, se dostává spíše králům než tyranům, a o nebezpečích, kterým jsou vydáni tyrané i v tomto životě.

803. – Z toho je tedy zřejmé, že se daří k plné spokojenosti spíše králů než tyranů dosáhnout upevnění moci, bohatství, cti a slávy, a přece jsou to tytéž věci, kvůli jejichž nenáležitému získání je vládce náchylný k tyranii. Nikdo se totiž neodchýlí od spravedlnosti, pokud není hnán žádostí po nějakém prospěchu.

Navíc se tyran připravuje o nejvyšší blaženost, která je odměnou králů, a co je ještě závažnější, připraví si za trest největší muka. Oloupí-li totiž někdo jediného člověka nebo ho uvrhne do otroctví nebo zabije, zaslouží si nejvyšší trest; podle lidského soudu smrt, podle Božího soudu věčné zatracení. Oč strašnější trest si musí zasloužit tyran, jenž se všude dopouští hromadných loupeží, usiluje o svobodu všech a zcela svévolně kohokoli zabije? Takoví lidé navíc jen zřídka činí pokání, jsouce nadmuti pýchou,

⁷⁶ Kaz 5,9

⁷⁷ Př 15,27

⁷⁸ 1(3)Kr 3,9-13

⁷⁹ Př 10,7

zaslepeni lidským pochlebováním a pro své hříchy opuštění od Boha; a ještě řidčeji jsou schopni důstojně odčinit své nepravosti. Kdy totiž navrátí vše, co si neprávem přisvojili? Nikdo přece nepochybuje o tom, že mají být přinuceni, aby tak učinili. Kdy nahradí škodu těm, které utlačovali a jakkoli je poškodili?

804. – Jejich zpupnost se ještě umocňuje tím, že pro sebe pokládají za dovoleno vše, co mohli beztrestně a bez odporu napáchat: proto nejenže se netrápí tím, jak by napravili zlo, jež způsobili, nýbrž podle svého zvyku se dávají za příklad a opovázlivost hřešit vštěpují svým potomkům, takže jsou u Boha uznáni vinnými nejen za své zločiny, nýbrž i za zločiny těch, jež přivedli na cestu hříchu.

Jejich provinění je také závažnější vzhledem k důstojnosti úřadu, který přijali. Tak jako pozemský král přísněji trestá své služebníky, protivil-li se mu, i Hospodin mocněji potrestá ty, které učinil vykonavateli své vůle a svými služebníky, jednali-li hanebně a Boží soud převraceli v zármutek. Proto je v knize Moudrosti⁸⁰ na adresu nehodných králů řečeno: *Měli jste sloužit jeho království, ale nebyli jste správnými soudci, Zákon jste nezachovávali a nejednali jste podle Boží vůle. Děsivě a rychle na vás přijde: přísný soud stihne předáky. Nepatrnému se dostane milosrdenství, zato mocní budou tvrdě pohnáni k odpovědnosti.* A Nebúkadnesarovi je skrze Izajáše řečeno⁸¹: *Teď jsi svržen do podsvětí, do nejhlubší jámy. Kdo tě uvidí, budou se dívat a divit, jak hluboce pykáš za své hříchy.*

805. – Jestliže tedy králové oplývají pozemskými statky a daří se jim a kromě toho jim Bůh připravuje nejvyšší stupeň blaženosti, a jestliže se tyrané v těch stacích, po nichž tak žádostivě touží, přecasto zklamou, navíc jsou vystaveni mnoha dalším nebezpečím, a co horšího: jsou zbaveni věčného dobra, odsoudili se k nejtěžším trestům, mají se ti, kteří na sebe vzali královský úřad, usilovně snažit, aby se pro své poddané stali opravdovými králi, ne tyran.

Potud o tom, co je to král, a že společnosti prospívá, když jej má; a že panovníkovi také prospívá, když se vůči poddané společnosti chová jako král, ne jako tyran.

⁸⁰ Mdr 6,5-7

⁸¹ Iz 14,15. 16

Kapitola 13.

Přístupuje se k tomu, co obnáší královský úřad, a ukazuje se na způsob přírody, že král je v království tím, čím je duše v těle a Bůh ve světě.

806. – Z řečeného plyne, že je třeba uvážit, co znamená královský úřad a jaký má být král.

Protože umění napodobuje přírodu⁸², nacházíme v přírodě vzor, abychom mohli v souladu s rozumem jednat; zdá se tedy nejlepší odvodit královský úřad od řádu přírody. V přírodě pak nacházíme dvojí řízení: universální a částečné. *Universální*, jímž je vše udržováno pod vládou jediného Boha, který svou moudrostí všechno řídí. *Částečné* řízení pak je velice podobné božskému řízení, poněvadž je nacházíme u člověka, který právě proto, že se u něho shledává obdoba universálního řádu, bývá nazýván mikrokosmem⁸³. Neboť tak jako veškeré tělesné stvoření a všechny duchovní síly jsou podrobeny Božím řízení, jsou i tělesné údy a ostatní duševní mohutnosti řízeny rozumem; tak nějak působí rozum v člověku, jako Bůh ve světě.

Ježto však, jak již bylo ukázáno, je člověk živočich od přírody společenský a žijící v pospolitosti, spočívá podobnost božského řízení v člověku nejen v tom, že rozumem se řídí jeden člověk, nýbrž i v tom, že rozumem jednoho člověka je řízena pospolitost. A to je nejvýznačnějším rysem královského úřadu; neboť nacházíme-li podobnost takové vlády u některých živočichů, kteří žijí v pospolitosti, jako je tomu u včel, jež také mají královnu, není tomu tak proto, že by se při tom řídily rozumem, nýbrž že se řídí přirozeným instinktem, který do nich vložil nejvyšší vládce a stvořitel přírody.

807. – Necht si je tedy král vědom toho, že na sebe vzal takový úřad, aby se stal v království tím, čím je v těle duše a ve světě Bůh. Jestliže si toto dobře promyslí, vznítí se v něm horlivost spravedlnosti, uvědomí-li si, že byl ustanoven k tomu, aby v Božím zastoupení vykonával v království soud; na druhé straně se v něm probudí mírnost a laskavost, bude-li na všechny své poddané pohlížet jako na své vlastní údy.

⁸² Aristotelés, Fyzika II,2,194a

⁸³ Tamtéž VIII,2,252b